

Žuvininkystės veikslių programų vertinimo (Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2021–2027 m. programos ex-ante vertinimo ir Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo programos) konsultavimo paslaugos

Ex-ante ataskaitos pristatymas

2021 m. spalio 26 d.

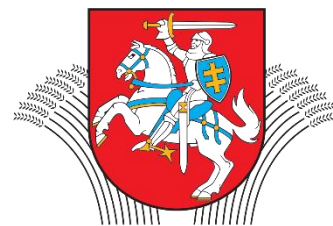

EUROPOS SĄJUNGA

EUROPOS JŪRŲ REIKALŲ IR ŽUVININKYSTĖS FONDAS

INVESTAVIMAS
Į TVARIĄ
ŽUVININKYSTĘ

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA

ĮVADAS

Vertinimo tikslas

Pagerinti Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2021–2027 m. programos projekto (toliau – Programos) rengimo ir įgyvendinimo kokybę

Vertinimo objektas

Programa (projektas) ir jos patobulintos redakcijos

Vertinimo uždaviniai

Vadovaujantis Europos Sąjungos ir nacionaliniais reikalavimais, gairėmis bei kriterijais atlikti Programos išankstinį įgyvendinimo veiksmingumo, efektyvumo ir poveikio vertinimą (toliau – ex ante) ir Programos strateginį pasekmių aplinkai vertinimą, įskaitant apimties nustatymą, vertinimo atlikimą ir ataskaitos parengimą (toliau – SPAV)

Projekto komanda

Andrius Jaržemskis

Projekto vadovas

Justinas Martinkus

Kontaktinis asmuo

justinas.martinkus@smartcontinent.com
+370 640 28455

Ieva Girdvainienė

Pagrindinis personalas

Elžbieta Germanovič

Pagrindinis personalas

Donatas Voveris

Papildomas personalas

Gintarė Vitkauskaitė

Papildomas personalas

Taikyti metodai

TEISINIŲ DOKUMENTŲ ANALIZĖ

Metodas pasitelktas įvertinti programos tinkamumą ES ir nacionalinės darbotvarkės kontekstuose bei įvertinti SSGG analizės pagrįstumą.

ANTRINIŲ ŠALTINIŲ ANALIZĖ

Metodas pasitelktas analizuojant ankstesnio laikotarpio vertinimus (ex-ante, tarpinį vertinimą) bei aktualias studijas žuvininkystės, akvakultūros sektoriuose.

INTERVENCIJOS LOGIKOS ANALIZĖ

Metodas pasitelktas įvertinti atskirų programos intervencijų elementų tarpusavio sąsajas, derėjimą ir poreikių atliepimą.

SMART METODIKA

SMART metodika buvo pasitelkta stebėsenos rodiklių vertinimui.

EKSPERTINIS VERTINIMAS

Metodas skirtas apibendrinti surinktas išvalgas, įvertinti atskirus programos komponentus, indėlį į horizontaliųjų principų įgyvendinimą, išvadų bei rekomendacijų pateikimą.

SSGG analizės vertinimas atskleidė, kad rengiant programą buvo atsižvelgta į socialinių-ekonominių partnerių poreikius, SSGG analizė atitinka svarbiausių strateginių dokumentų nuostatas bei yra pagrįsta duomenimis

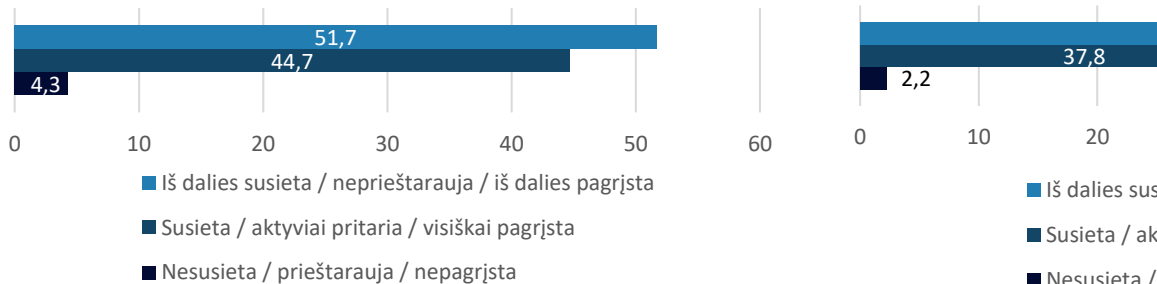
Trijų kriterijų analizė

- Atitikimas strateginėms nuostatomis
- Socialinių-ekonominių partnerių pritarimas
- Pagrįstumas kiekybiniais ar kitokiais duomenimis bei šaltiniais

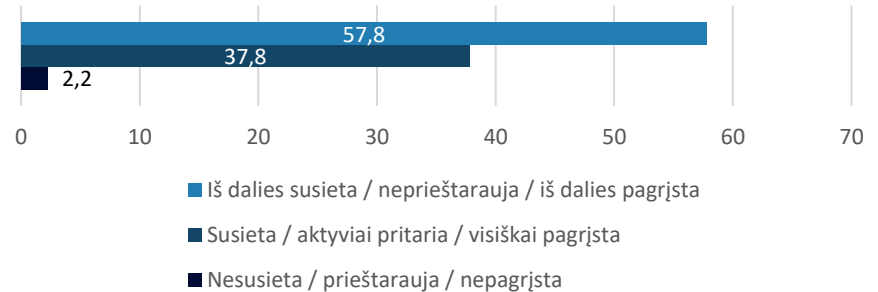
Strateginių nuostatų analizei pasitelkti strateginiai dokumentai

- „2030 m. ES biologinės įvairovės strategija“,
- „Naujas požiūris į tvarią ES mėlynąją ekonomiką. ES mėlynosios ekonomikos transformavimas siekiant tvarios ateities“,
- „Sąžininga, sveika ir aplinkai palanki maisto sistema pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“,
- „Tvari Europos bioekonomika. Ekonomikos, visuomenės ir aplinkos sąsajų stiprinimas“
- „Europos žaliasis kursas“.

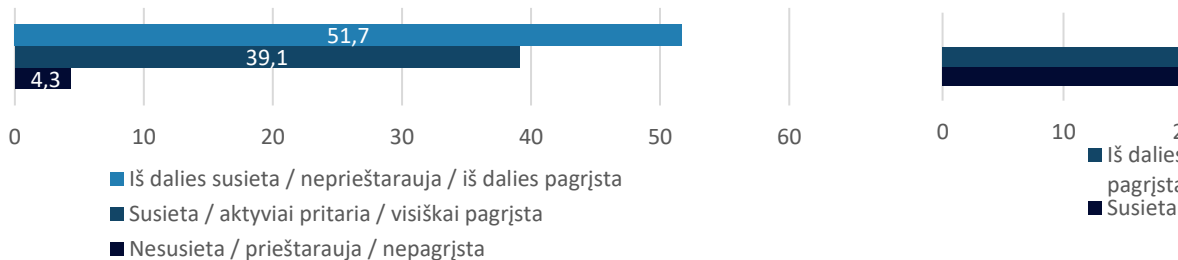
I prioriteto vertinimas

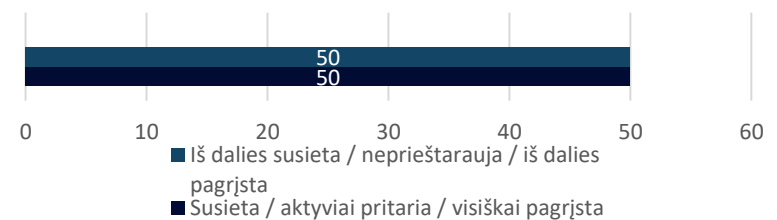
II prioriteto vertinimas

III prioriteto vertinimas

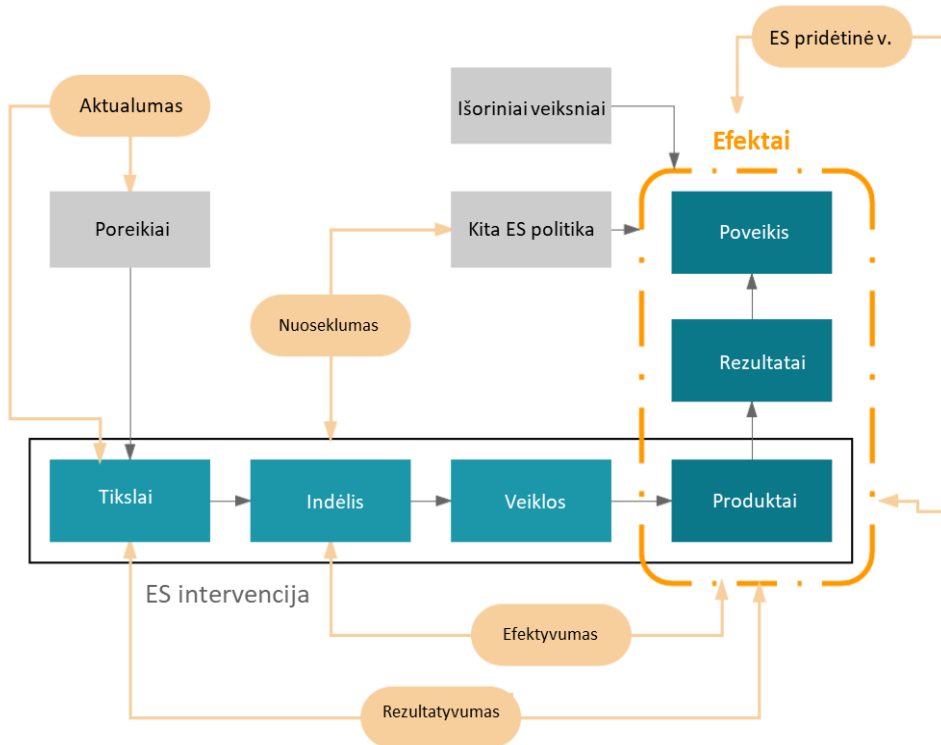

IV prioriteto vertinimas

Programos vertinimas grįstas kaitos teorija

1 paveikslas. Vertinimo sistema

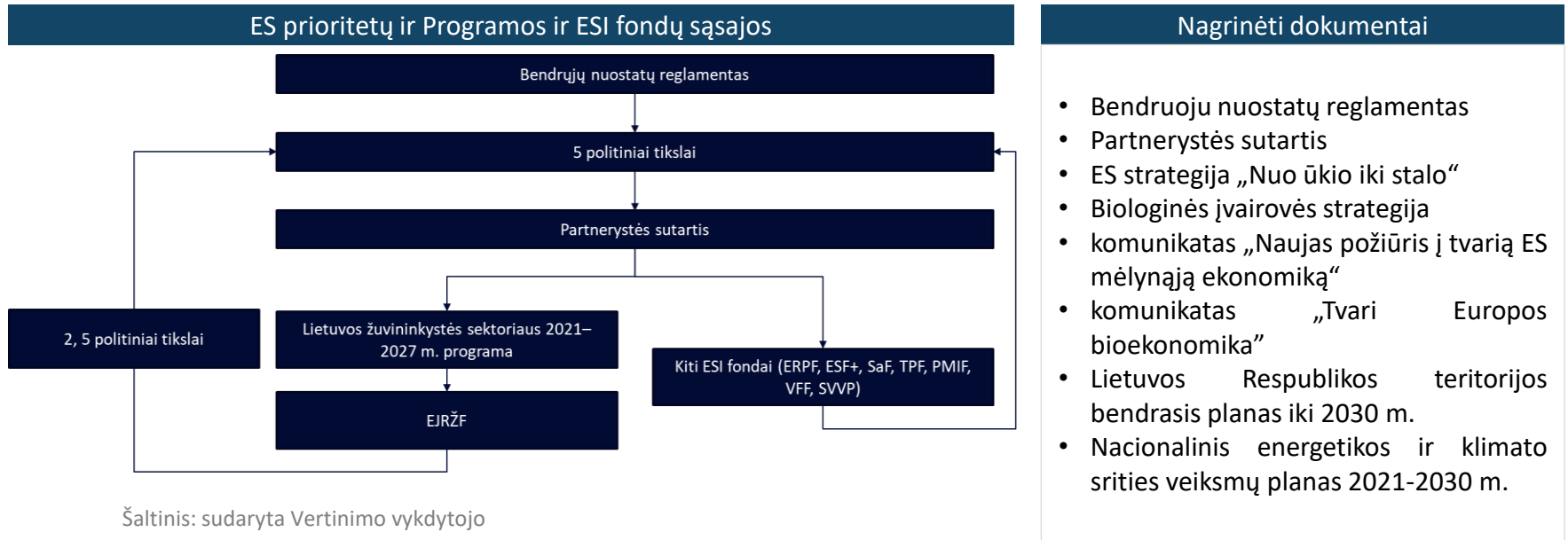

Programos vertinimo kriterijai:

- **Tinkamumas (aktualumas)** – tikslų atitikimas poreikiams
- **Nuoseklumas** – kaip tarpusavyje dera atskiri intervencijos elementai
- **Efektyvumas** – kaip efektyviai paskirstytos lėšos
- **Rezultatyvumas** – ar intervencija pasiekia savo tikslų (vertinami produktai, rezultatai, poveikis)

Šaltinis: EBPO, Applying Evaluation Criteria Thoughtfully, 2021

Programa yra aktuali ir dera ES bei nacionalinės darbotvarkės kontekste

Veiksmų programa neprieštarauja numatytiems tikslams ir iškeltiems iššūkiams, ji tiesiogiai prisidės prie klimato kaitos švelninimo, taršaus transporto poveikio aplinkai mažinimo bei ekonominio ir socialinio atsigavimo po pandemijos. Numatyta, kad ERJŽAF investicijos bus nukreiptos į tausios žuvininkystės, ekologinio ūkininkavimo skatinimą, energetinio efektyvumo didinimą, CO₂ išmetimo mažinimą, maisto išteklių aprūpinimą ir kt.

Programoje numatytos priemonės tiesiogiai atliepia visus SSGG analizėje išskirtus poreikius

Konkretusis tikslas	Priemonės	Atliepiami poreikiai
1.1	Investicijos į tvarų žvejybos verslą	1 prioriteto: P1, P2
	Laimikiui padarytos žalos, patirtos dėl žinduolių ir paukščių, kurie saugomi, kompensavimo sistemos. Ruonių stebėseną.	1 prioriteto: P7
	Mokslo atstovų ir žvejų bendradarbiavimo veiklos	1 prioriteto: P3
	Žvejybos poveikio jūrų aplinkai mažinimas (įskaitant nepageidaujamos priegaudos mažinimą) ir žvejybos pritaikymas siekiant apsaugoti rūšis	1 prioriteto: P1
1.2	Pagrindinių arba pagalbinių variklių keitimas arba modernizavimas.	1 prioriteto: P1
1.3	Žvejybos veiklos nutraukimas visam laikui.	1 prioriteto: P5
	Laikinas žvejybos veiklos nutraukimas.	1 prioriteto: P5, P6
1.4	Duomenų rinkimas.	1 prioriteto: P9
	Kontrolė ir vykdymo užtikrinimas.	1 prioriteto: P10
	Būtinų privalomų sistemų ir prietaisų įsigijimas ir įrengimas laivuose.	1 prioriteto: P10
1.6	Išsaugojimo priemonių, skirtų ilgalaikiam išteklių atkūrimui, įgyvendinimas.	1 prioriteto: P6
	Jūros šiukšlių ir nepageidaujamos priegaudos tvarkymas.	1 prioriteto: P8
2.1	Gamybinės investicijos (ilgalaikis turtas) į tvarią akvakultūros gamybą ir susijusias pridėdinę vertę kuriančias veiklas.	2 prioriteto: P1, P2, P3, P4, P7
	Mokslo atstovų ir akvakultūros įmonių bendradarbiavimo veiklos.	2 prioriteto: P3, P4, P6
	Akvakultūros teikiamų ekosisteminių paslaugų ir tvaresnių gamybos metodų skatinimas	2 prioriteto: P5, P7
	Gyvūnų ir visuomenės sveikatos priemonės.	2 prioriteto: P5, P7
2.2	Investicijos į žvejybos ir akvakultūros produktų perdirbimą.	2 prioriteto: P9
	Gamintojų organizacijų veiklos skatinimas.	2 prioriteto: P8, P10
	Rinkų priemonės (įskaitant skirtas geresniam atsekamumui ir kokybei užtikrinti).	2 prioriteto: P8, P10
3.1	Vietos plėtros strategijų (VPS) rengimas.	3 prioriteto: P6
	Vietos plėtros strategijų (VPS) įgyvendinimas.	2 prioriteto: P3;
4.1	Parama pakrančių apsaugos funkcijas atliekančių institucijų bendradarbiavimas.	3 prioriteto: P1, P2, P3, P4, P5.
		4 prioriteto: P1, P2, P3, P4, P5, P6, P7 (Veiksmų programoje reikalingas patikslinimas dėl P1 (vietoje P1 klaidingai nurodyta P3 antrą kartą)

Veiksmų programos intervencijos logika nuosekli – aiškus tematinis prioritetų ir konkrečių tikslų atskyrimas,

Tematinis atskyrimas

- Pagal I-ąjį prioritetą numatytos priemonės, skirtos **žvejybos sektoriaus** tvarumui, ekonominiam, socialiniam gyvybingumui skatinti, mažinant poveikį aplinkai, vykdymo ir kontrolės užtikrinimui, vandens išteklių saugojimui.
- II-asis prioritetas nukreiptas į **akvakultūros sektoriaus** ekonominio konkurencingumo, tvarumo skatinimą ir produkcijos perdirbimą.
- III-ojo prioriteto veiklos sutelktos į **vietos plėtros strategijų rengimą ir įgyvendinimą**.
- IV-asis skirtas pakrančių apsaugos funkcijas atliekančių **institucijų bendradarbiavimui skatinti**.

- Visuose prioritetuose **numatytos veiklos prisideda prie rezultatų rodiklių pasiekimo**. Nenustatytas nei vienas atvejis, kad numatytos veiklos neprisidėtų prie rezultato rodiklių, **nėra trūkstamų rodiklių**.
- **Nenustatyta atvejų, kada numatytos priemonės būtų nukreiptos į platesnį veiklų spektrą**, negu numato konkretus tikslas.
- Visoms priemonėms skirtas aukštas suderinamumo įvertis, nurodantis, kad **priemonės turi aiškias sąsajas su konkrečiais tikslais bei prisideda prie rezultato rodiklio verčių**.

Stebėsenos sistema suformuota tinkamai, nustatyti tik nedideli trūkumai, susiję su rodiklių prielaidų pagrindimu

Stebėsenos rodiklių vertinimui pasitelkta SMART metodika

S	Specifiškas (angl. Specific) – rodiklis turi būti aiškiai susijęs su uždaviniais, atspindėti finansuotas veiklas
M	Išmatuojamas (angl. Measurable) – rodiklis turi būti aiškiai išreikštas kiekybiškai, pamatuojamas
A	Pasiekiamas (angl. Attainable) – rodiklis turi būti proporcingas numatytoms lėšoms bei pagrįstas
R	Patikimas (angl. Reliable) – rodiklis turi būti paremtas aiškia metodika ir kaskart skaičiuojant turėtų būti gaunamas toks pats rezultatas
T	Savalaikis (angl. Timely) – rodiklis turėtų būti išmatuojamas periodiškai, kad būtų galima stebėti pažangą.

Kiekvienam kriterijui priskirti įverčiai:

- žemas,
- vidutinis,
- Aukštas.

Rodiklių įvertinimas

- Vertinimui panaudotas Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2021-2027 m. programos konkrečioms tikslams (KT) nustatytų Produkto rodiklių (PR) ir Rezultato rodiklių (RR) pagrindimo dokumentas.
- Rodiklių sąrašas pateiktas oficialiame EK metodologiniame dokumente (FAME), tad rodiklių **išmatuojamumas, patikimumas ir apibrėžtumas laike gali būti vertinimas kaip aukštas.**
- Rodiklių pagrindimo dokumentą nustatyta, kad rezultato rodiklių reikšmės buvo pagrįstos:
 - praeito laikotarpio duomenimis,
 - apklausų su galimais pareiškėjais duomenimis,
 - strateginiuose dokumentuose nustatytomis reikšmėmis,
 - skiriamo finansavimo proporcija ir kitais aspektais.

Finansavimo paskirstymas grįstas svarbiausiomis strateginėmis kryptimis

Preliminarus investicijų pasiskirstymas pagal priemonių grupes programos projekte

- Žvejybos, akvakultūros sektorių plėtros skatinimas, palankių sąlygų sudarymas – šiai priemonių grupei skirtas didžiausias – 31 proc. siekiantis finansavimas
- Finansuojamos priemonių grupės atspindi strategines svarbiausių ES ir nacionalinių dokumentų kryptis
- EJŖŽAF reglamento 5 straipsnio 4 dalyje **numatyta, kad duomenų rinkimui ir kontrolei valstybės turėtų skirti ne mažiau nei 15 proc.**, todėl 18 proc. skiriamų investicijų pagal programą yra pagrįsta ir vertintina teigiamai.

Valdymo struktūra ir komunikacija paremta 2014-2020 m. laikotarpio gerąja praktika

Veiksmų programos valdymo struktūra

- 2019 m. tarpiniame vertinime valdymo struktūra identifikuota kaip tinkama, poreikis keisti sistemą neidentifikuotas;
- 2021 m. akvakultūros sektoriaus plėtros po 2020 m. vertinime identifikuotas žmoniškųjų išteklių trūkumas NMA vertinant paraiškas;
- pareiškėjams tenkanti administracinė našta vertintina kaip patenkinama – nesiskiria nuo kitų ES fondų remiamų programų;
- papildomai mažinti administracinę naštą galima pasitelkus skaitmeninio galimybes.

Komunikacija

- Suplanuota tęsti programos sukurtų rezultatų ir projektų viešinimą per inovatyvių projektų žinomumo didinimą, teigiamo programos poveikio šaliai ir ES atskleidimą;
- planuojant komunikaciją bus siekiama **įtraukti kuo daugiau įvairių dalyvių**;
- iškelti **aiškūs komunikacijos tikslai**, nustatytos **tikslinės auditorijos** bei įvairios komunikacinės priemonės;
- planuojami **nuomonės tyrimai kaip numatyta EJRF** (komunikacijos stebėseną).

Remiantis tarpiniu vertinimu, **komunikacijos trūkumų nenustatyta**, tad siūloma tęsti 2014-2020 m. priemones.

Programa gali aktyviai prisidėti prie horizontaliųjų principų įgyvendinimo

Pagrindiniai horizontalieji principai

- **Tvarus vystymasis.** Tai yra vienas iš prioritetinių tikslų, keliamų Bendrijai – skatinti darnią, subalansuotą ir tolygią ekonominės veiklos plėtrą. Tvarus vystymasis suprantamas kaip ekonominės, socialinės ir aplinkos plėtros sąveika.
- **Moterų ir vyrų lygios galimybės bei nediskriminavimo principas.** Moterų ir vyrų lygybė pirmiausia apima lygių galimybių užimtumo srityje užtikrinimą. Nediskriminavimo principas yra platesnis ir apima diskriminacijos dėl lyties, rasės ar etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos prevenciją.

Lygios galimybės ir nediskriminavimas

- Priemonės **tiesiogiai neprisidės** prie įvardintų principų įgyvendinimo dėl priemonių žuvininkystės sektoriuje pobūdžio. Tačiau įgyvendinant priemones bus siekiama **universalus dizaino, užtikrinant įrangos, infrastruktūros pritaikomumą asmenims su specialiaisiais poreikiais;**
- Įgyvendinant Vietos plėtros strategijas pagal III-ąją prioritetą sudaromos galimybės dalyvauti įvairioms organizacijoms, atstovaujančioms įvairias (socialines) grupes.

Tvarus vystymasis

- Numatytos priemonės **tiesiogiai prisidės** prie darnaus vystymosi;
- prie aplinkosaugos prisidės priemonės, nukreiptos į **energijos panaudojimo efektyvumo didinimą, biologinės įvairovės apsaugą, vandens išteklių apsaugą, žvejybos poveikio jūrai mažinimą** ir kt.
- Programos poveikis aplinkai bus papildomai įvertintas ir atliekant SPAV.

Rekomendacijos

SSGG komponentų analizė

1. Papildyti esamos situacijos analizę Veiksmų programoje, įtraukiant pagrindimą dėl Baltijos jūros laivyno amžiaus bei energetinio neefektyvumo.
2. Papildyti esamos situacijos analizę Veiksmų programoje, įtraukiant pagrindimą dėl tvenkinių akvakultūros veiklos ir pajamų sezoniškumo.

Veiksmų programos aktualumas

3. Reikalinga papildyti Veiksmų programos 1 prioriteto priemonių aprašą dėl prisidėjimo prie P4 poreikio
4. Pakoreguoti 4.1 konkrečiojo tikslo priemonių aprašą dėl prisidėjimo prie poreikio P1 ir panaikinti P3 poreikio dubliavimą.

Programos stebėsenos vertinimas

5. Papildyti rodiklio „Naudą gaunantys asmenys“ pagrindimo aprašą, geriau pagrindžiant prielaidą.
6. Papildyti rodiklio „Išlaikyta akvakultūros gamyba“ pagrindimo aprašą, geriau pagrindžiant prielaidą.
7. Papildyti rodiklio „Subjektai, didinantys išteklių naudojimo efektyvumą gamybos ir (arba) perdirbimo veikloje“ pagrindimo aprašą, geriau pagrindžiant prielaidą.

Valdymo ir kontrolės sistemos vertinimas

8. Didesnis Veiksmų programos įgyvendinimo informacijos integravimas į ŽŪMIS sistemą ir platesnis informacijos atvėrimas palengvintų administravimą specialistams, o vertintojams padėtų lengviau įvertinti programų įgyvendinimo pažangą.
9. Reikalinga užtikrinti, kad paraiškas NMA vertintų specialiai šios Veiksmų programos vertinimui paraiškų vertinimui profiliuoti specialistai. Siūlytina apibrėžti paklausimų dėl paraiškų tikslinimų, kurie tenka NMA, skaičių, kadangi tai irgi buvo vienas iš svarbių veiksnių sudariusių papildomą administracinę naštą NMA.

SMART | SC
CONTINENT

www.smartcontinent.com